

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Ιστορία της Μεσογείου: Μέσοι και Νεότεροι Χρόνοι

Ενότητα 11: Περιφερειακές Διενέξεις: Το Παλαιστινιακό

Ιωάννης Σακκάς

Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

1. Σκοποί ενότητας	4
2. Περιεχόμενα ενότητας.....	4
3. Λέξεις κλειδιά.....	4
4. Εισαγωγή	5
5. Οι πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες.....	5
5.1 Η μακρά περίοδος των διαπραγματεύσεων και τα αδιέξοδα	5
6. Κείμενα	7

1. Σκοποί ενότητας

Στην ενότητα αυτή εξετάζεται το παλαιστινιακό ζήτημα από τον α παγκόσμιο πόλεμο έως σήμερα. Το ζήτημα αυτό έχει προκαλέσει σφοδρές συγκρούσεις στη Μέση Ανατολή και την κατά καιρούς εμπλοκή των Μεγάλων Δυνάμεων και ισχυρών περιφερειακών δρώντων. Έμφαση δίνεται στις αιτίες της διένεξης και στις προοπτικές επίλυσής της.

2. Περιεχόμενα ενότητας

- Εισαγωγή
- Οι πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες

3. Λέξεις κλειδιά

σιωνισμός, αραβισμός, αραβο-ισραηλινοί πόλεμοι, αποικισμός, κατεχόμενα.

4. Εισαγωγή

Το 1947 ο ΟΗΕ χώρισε την Παλαιστίνη σε ένα εβραϊκό και σε ένα αραβικό κράτος και το Μάιο του 1948 ιδρύθηκε το Κράτος του Ισραήλ, το οποίο αναγνωρίστηκε αμέσως από τις δύο υπερδυνάμεις. Όμως η άρνηση των Αράβων να το αναγνωρίσουν οδήγησε στον πρώτο αραβο-ισραηλινό πόλεμο και προκάλεσε τη δημιουργία τεράστιου προσφυγικού ζητήματος, καθώς χιλιάδες Παλαιστίνιοι Άραβες εγκατέλειψαν την περιοχή.

5. Οι πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες

Στη σύγκρουση Αράβων - Ισραήλ ενεπλάκησαν οι υπερδυνάμεις. Οι ΗΠΑ υποστήριζαν το Ισραήλ ως θεματοφύλακα των συμφερόντων τους στην περιοχή, ενώ η Σοβιετική Ένωση τάχτηκε στο πλευρό των Αράβων, ιδιαίτερα της Αιγύπτου του Νάσερ και της μπασαθικής Συρίας. Το 1967 ξέσπασε στη Μέση Ανατολή νέος αραβο-ισραηλινός πόλεμος, όταν το Ισραήλ ξαφνικά επιτέθηκε εναντίον των Αράβων (πόλεμος των Έξι Ημερών). Το Ισραήλ, έχοντας την υποστήριξη των ΗΠΑ, επικράτησε. Η Αίγυπτος έχασε το Σινά και τη Γάζα, η Συρία το Γκολάν και η Ιορδανία τη Δυτική Όχθη και την ανατολική Ιερουσαλήμ. Οι Παλαιστίνιοι που παρέμειναν στα λεγόμενα «Κατεχόμενα» δημιούργησαν την Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης υπό την ηγεσία του Γιασέρ Αραφάτ. Η οργάνωση αυτή επιδόθηκε σε επιθέσεις κατά του Ισραήλ και σε τρομοκρατικές ενέργειες σε μια προσπάθεια να καταστήσει γνωστό στην παγκόσμια κοινή γνώμη τα αιτήματα των Παλαιστίνιων.

Το 1973 η συνδυασμένη επίθεση αιγυπτιακών και συριακών δυνάμεων εναντίον του Ισραήλ αποκρούστηκε ύστερα από σκληρό αγώνα ημερών (πόλεμος του Γκι Κιπούρ). Ο πόλεμος αυτός αποκάλυψε ότι, παρά τη στρατιωτική παντοδυναμία του, η θέση του Ισραήλ πολύ απείχε από το να είναι ασφαλής. Το Ισραήλ μπορούσε να νικά σε διαδοχικούς πολέμους, χωρίς όμως να μπορεί να καταστρέψει τις ισχυρές και μεγάλες αραβικές χώρες. Η αναζήτηση ενός συμβιβασμού ήταν αναμενόμενη.

Η Αίγυπτος του μετριοπαθούς προέδρου Σαντάτ ενθαρρύνθηκε έντονα από τις ΗΠΑ να κινηθεί στο δρόμο της ειρήνευσης. Το 1978 Αίγυπτος και Ισραήλ υπέγραψαν τις συμφωνίες του Κάμπ Ντέιβιντ, οι οποίες προέβλεπαν την αποχώρηση του Ισραήλ από τη χερσόνησο του Σινά και παλαιστινιακή αυτονομία στη Δυτική Όχθη και στη Γάζα. Το επόμενο έτος υπογράφηκε συνθήκη Ειρήνης – για πρώτη φορά ανάμεσα στο Ισραήλ και ένα αραβικό κράτος.

5.1 Η μακρά περίοδος των διαπραγματεύσεων και τα αδιέξοδα

Οι αμοιβαίες υποχωρήσεις, που σημειώθηκαν κατά τις διαπραγματεύσεις στο Κάμπ Ντέιβιντ, ελάχιστα συνέβαλαν στην επίλυση του Παλαιστινιακού Ζητήματος. Οι προθέσεις των δύο αντιμαχόμενων πλευρών ήταν διαμετρικά αντίθετες. Οι Αιγύπτιοι ηγέτες (πρώτα ο Σαντάτ και έπειτα ο Μουμπάρακ) θεωρούσαν ότι το καθεστώς αυτονομίας θα έπρεπε να αποτελέσει το πρώτο βήμα μιας διαδικασίας, που θα κατέληγε στην αποχώρηση των Ισραηλινών από τις αυτόνομες περιοχές και στη δημιουργία παλαιστινιακού κράτους. Αντίθετα η κυβέρνηση του Τελ Αβίβ επιδίωκε την προσάρτηση των κατεχόμενων και τη συντριβή της ΟΑΠ. Για την επίτευξη αυτών των στόχων του προχώρησε σε κατασχέσεις αραβικών αγροτικών εκτάσεων,

ενίσχυσε τον εβραϊκό εποικισμό (ο αριθμός των Εβραίων εποίκων στα κατεχόμενα αυξήθηκε από 3.176 το 1976 σε 10.000 το 1980 και 21.000 το 1982) και τον Ιούνιο του 1982 απέστειλε στρατιωτικές δυνάμεις στο νότιο Λίβανο, οι οποίες βομβάρδισαν τη Βηρυτό και σε συνεργασία με ένοπλα χριστιανικά σώματα κατέσφαξαν εκατοντάδες Παλαιστίνιους πρόσφυγες στους καταυλισμούς της Σάμπρα και της Σατίλα.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και στις αρχές της επόμενης δεκαετίας το παλαιστινιακό ζήτημα οδηγήθηκε σε μια καινούργια φάση. Ευνόησαν γι' αυτό οι νέες συνθήκες: η επιστροφή της Αιγύπτου στον Αραβικό Σύνδεσμο, η παλαιστινιακή ιντιφάντα στα κατεχόμενα (από το Δεκ. του 1987), που έστρεψε τη διεθνή προσοχή ξανά στο παλαιστινιακό ζήτημα και ανάγκασε το Ισραήλ να επανέλθει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης τη διετία 1989-90 και ο πόλεμος των Συμμάχων εναντίον του Ιράκ το 1991. Το 1988 η ΟΑΠ αποκήρυξε την τρομοκρατία και αναγνώρισε την ύπαρξη δύο κρατών στην περιοχή, ενός εβραϊκού και ενός αραβικού· τον Οκτώβριο του 1991 πραγματοποιήθηκε η Διάσκεψη της Μαδρίτης με τη συμμετοχή Παλαιστίνιων και Ισραηλινών αντιπροσώπων· και το Σεπτέμβριο του 1993, μετά από μυστικές διαπραγματεύσεις και συμφωνία στο Όσλο, ο Αραφάτ και ο Εργατικός πρωθυπουργός του Ισραήλ Γιτζάκ Ράμπιν συνυπέγραψαν στην Ουάσιγκτον τη Διακήρυξη Αρχών, κάνοντας το πρώτο ουσιαστικό βήμα προς την οριστική διευθέτηση του Παλαιστινιακού Ζητήματος. Το Ισραήλ αναγνώρισε την ΟΑΠ και επέτρεψε τη δημιουργία ενός μεταβατικού συστήματος παλαιστινιακής αυτοδιοίκησης στα κατεχόμενα, έναντι τερματισμού των απαιτήσεων των Παλαιστίνιων σε ισραηλινά εδάφη. Η ΟΑΠ προέβη σ' αυτή την κεφαλαιώδους σημασία παραχώρηση, γιατί ήταν αποδυναμωμένη μετά τον πόλεμο του Κόλπου και δεν είχε πια τη διπλωματική υποστήριξη των αραβικών χωρών. Το Μάιο του 1994 το Ισραήλ αποχώρησε από την Ιεριχώ στη Δυτική Όχθη και από τη Λωρίδα της Γάζας και η *Παλαιστινιακή Εθνική Αρχή* με επικεφαλής τον Αραφάτ ανέλαβε τη διοίκηση των περιοχών.

Οι διαπραγματεύσεις που ακολούθησαν τις επόμενες δεκαετίες δεν οδήγησαν σε επίλυση του παλαιστινιακού. Ο Αραφάτ πέθανε το 2004 και τον διαδέχτηκε στην Παλαιστινιακή Αρχή ο Μαχμούτ Αμπάς, ενώ στις εκλογές του Ιανουαρίου 2006 η Χαμάς, η παλαιστινιακή πτέρυγα της Μουσουλμανικής Αδελφότητας (ιδρύθηκε το 1987), κέρδισε μια νίκη έκπληξη στις παλαιστινιακές βουλευτικές εκλογές, λαμβάνοντας 76 από τις 132 έδρες στη βουλή, ενώ η Φατάχ πήρε μόλις 43. Η Χαμάς στη συνέχεια απέκτησε τον έλεγχο της λωρίδας της Γάζας. Αντίθετα η Φατάχ ανέλαβε τη Δυτική Όχθη. Τον Απρίλιο του 2014 η Χαμάς και η Φατάχ σχημάτισαν ενιαία κυβέρνηση. Από το 2008 συχνές είναι οι συγκρούσεις των ισραηλινών δυνάμεων με τη Χαμάς στη λωρίδα της Γάζας, η οποία σήμερα έχει μειωμένη επιρροή στην περιοχή και έχει απομονωθεί από τα καθεστώτα της Αιγύπτου και του Ιράν.

Ο ΟΗΕ με τις αποφάσεις 242 και 338 του Συμβουλίου Ασφαλείας υποστηρίζει την ίδρυση ενός βιώσιμου και αξιόπιστου παλαιστινιακού κράτους, το οποίο θα εγγυάται παράλληλα την ασφάλεια του Ισραήλ.

Η διακήρυξη της Χαμάς κάνει έκκληση για την καταστροφή του Κράτους του Ισραήλ και την αντικατάστασή του με ένα παλαιστινιακό ισλαμικό κράτος στην περιοχή που

είναι τώρα το Ισραήλ, η Δυτική Όχθη και η Λωρίδα της Γάζας. Η Χαμάς περιγράφει τη σύγκρουση με το Ισραήλ ως πολιτική και όχι θρησκευτική ή αντισιμιτική. Ωστόσο, η ιδρυτική της διακήρυξη, συγγράμματα, και πολλές από τις δημόσιες δηλώσεις αντικατοπτρίζουν την επίδραση αντισιμιτικών θεωριών συνωμοσίας.

Τα θέματα που εκκρεμούν για την οριστική επίλυση του Παλαιστινιακού ζητήματος είναι τα εξής:

- *Η Έκταση του Κράτους.* Η βασική θέση των Παλαιστινίων είναι ότι το κράτος τους πρέπει να περιλαμβάνει το σύνολο των εδαφών, που το Ισραήλ κατέλαβε το 1967: δηλαδή τη δυτική όχθη του Ιορδάνη, τη λωρίδα της Γάζας και την ανατολική Ιερουσαλήμ. Σήμερα η Δυτική Όχθη αποτελείται από ένα χαοτικό αρχιπέλαγος παλαιστινιακών μικροσκοπικών νησίδων, που περιβάλλονται από εδάφη, εποικισμούς και στρατιωτικές εγκαταστάσεις του Ισραήλ, ενώ η Λωρίδα της Γάζας έχει εκκενωθεί από τους Ισραηλινούς, αλλά στρατεύματά τους παραμένουν γύρω από εβραϊκούς οικισμούς και στα σύνορα. Ορισμένοι ισραηλινοί πολιτικοί αποδέχονται την ίδρυση παλαιστινιακού κράτους, αλλά ανατολικά του ποταμού Ιορδάνη, δηλαδή στην Ιορδανία. Οι πρόσφατες αμερικανικές κυβερνήσεις έχουν προτείνει την αποχώρηση του Ισραήλ από τα κατεχόμενα, εκτός από την περιοχή που είναι απαραίτητη για τη συγκέντρωση των εποίκων, αναγνώριση του εβραϊκού χαρακτήρα του Ισραήλ και του αραβικού χαρακτήρα του παλαιστινιακού κράτους και μοίρασμα της κυριαρχίας στην Ιερουσαλήμ.
- *Η Ασφάλεια.* Είναι σχεδόν βέβαιο ότι το παλαιστινιακό κράτος θα είναι αποστρατικοποιημένο. Το Ισραήλ επιθυμεί να ελέγχει τα ανατολικά σύνορα με την Ιορδανία και τα νότια σύνορα με την Αίγυπτο, κάτι που οι Παλαιστίνιοι απορρίπτουν κατηγορηματικά.
- *Η Ιερουσαλήμ.* Το 1967 το Ισραήλ κατέλαβε το ανατολικό της τμήμα. Το τμήμα όμως αυτό περιλαμβάνει το τέμενος αλ-Ακσά, που θεωρείται ο τρίτος ιερότερος τόπος όλων των μουσουλμάνων. Σκοπός των Παλαιστινίων είναι να καταστήσουν την ανατολική Ιερουσαλήμ πρωτεύουσα του μελλοντικού ανεξάρτητου κράτους τους.
- *Οι Πρόσφυγες.* Πρόκειται για τους Παλαιστίνιους που εγκατέλειψαν με τη θέλησή τους ή με τη βία τις εστίες τους στους πολέμους του 1948 και 1967 και για τους απογόνους τους. Υπολογίζονται σε περίπου 4 εκατομμύρια, που ζουν σε στρατόπεδα στη Δυτική Όχθη, τη Γάζα και τις γειτονικές χώρες υποδοχής (Ιορδανία, Λίβανο και Συρία). Ο ΟΗΕ με την απόφαση 194 έχει αναγνωρίσει το δικαίωμα επιστροφής τους ή τουλάχιστον κάποιας αποζημίωσης από τους Ισραηλινούς.
- *Οι εποικισμοί:* Το Ισραήλ έχει δημιουργήσει πολλά οικιστικά συγκροτήματα στη Δυτική Όχθη, στη Γάζα και στην ανατολική Ιερουσαλήμ αλλοιώνοντας τον παλαιστινιακό χαρακτήρα των περιοχών.

6. Κείμενα

Ηρακλείδης, Α. 1991. *Η Αραβοϊσραηλινή Αντιπαράθεση*. Αθήνα, Παπαζήσης.

Σακκάς, Ι. 2002. *Οι Άραβες στη Νεότερη και Σύγχρονη Εποχή. Ιστορία και Κοινωνία* (κεφ. 6, 'Η Παλαιστίνη και η Αραβο-Ισραηλινή Αντιπαράθεση). Αθήνα, Πατάκης

Cohn-Sherbok, D. and el-Alami, D. 2002. *Ισραήλ και Παλαιστίνιοι. Οι Δύο Όψεις του Προβλήματος*. Αθήνα, Περίπλους.